

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІ УМІННЯ – ОСНОВА І ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ АГРАРНО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Розглянуто особливості формування навчально-пізнавальних умінь при підготовці фахівців аграрно-технічного профілю з використанням модульно-тьюторсько-рейтингової системи навчання шляхом активізації пізнавальної, потребомотиваційної та емоційно-вольової сфер діяльності.

Ключові слова: навчально-пізнавальні уміння, модульно-тьюторсько-рейтингова система навчання, суспільство знань, навчальна діяльність, діяльнісний підхід в навчанні.

У сучасному світі значення вищої освіти як найважливішого фактора формування нової якості не тільки економіки, а й суспільства в цілому постійно зростає. Тому проблема розвитку освіти і науки є глибоко соціальною і належить до пріоритетних завдань суспільного розвитку, що безпосередньо пов'язане з системою національних інтересів, підвищенням якості життя та національної безпеки. При цьому вища освіта не повинна бути дзеркалом суспільних та економічних негараздів, а швидше інструментом їх усунення, вікном у майбутнє. Так є у більшості країн світу, де знання стали рушійною силою, де науці й освіті надають пріоритетного значення. Так повинно бути і в нашій державі.

Проведені за кордоном освітні реформи орієнтовані на поточні й перспективні потреби суспільства, ефективне використання ресурсів, зокрема самих систем освіти. Україна не може і не залишається осторонь від таких загальносвітових тенденцій. Комплексна й глибока модернізація системи освіти – це імператив освітньої політики України, її головний стратегічний напрям.

Прогрес людства постійно стає дедалі динамічнішим, що змушує людину не тільки адаптуватись до нових умов життя, а й брати безпосередню участь у творенні прогресивних змін. Тому постає завдання формувати у системі освіти і поза нею людину, здатну успішно функціонувати в умовах постійних змін, сприймати мінливість світу не як неприємну тимчасову особливість життя, а як сутнісну характеристику власної життєдіяльності. Звідси й виникає відповідна перебудова навчального процесу, що орієнтувався би не тільки на творче засвоєння базових знань, а й на вироблення умінь, навичок і бажання самостійно навчатися, оволодівати новою інформацією, уміти використовувати здобуті знання у практичній діяльності.

Постановка проблеми. Прискорення науково-технічного прогресу, інтенсивний характер розвитку сучасних технологічних процесів і розв'язання складних проблем сучасного соціально-економічного та політичного розвитку України в умовах ринкових відносин зумовлюють необхідність реформування системи освіти з метою подальшого удосконалення підготовки фахівців.

Законом України "Про освіту" було запроваджено ступеневу підготовку, що повинна сприяти доступності всіх видів освіти і створювати умови для повного задоволення потреб кожної особистості. Це розширює можливості для індивідуального вибору змісту і методів навчання з урахуванням власних інтересів, що без сумніву позитивно вплине на ставлення студентів до своїх обов'язків і рівень їх освіти. Ступенева підготовка закладає основи для інтеграції вітчизняної системи в загальносвітовий простір.

Аграрний сектор є життєво важливою сферою матеріального виробництва, що характеризується специфічними умовами праці, наявністю різноманітних форм власності. Перспективи його розвитку у відповідності до вимог сучасної ринкової економіки залежать від технологічно, технічно та економічно грамотної підготовки фахівців, здатних самостійно і творчо працювати. У зв'язку з цим перед педагогічною наукою стоїть завдання створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні таких типів технологій, форм і методів навчання, які б забезпечували інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь, навичок і на цій основі суттєво підвищували рівень самостійної творчої діяльності студентів, створю-

вали умови для більш повного і ефективного використання інтелекту кожного, які сприяли б всебічному розвитку особистості. Особливо це стосується техніко-технологічної підготовки майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва під час вивчення спеціальних професійних дисциплін, що потребують оновлення їх змісту відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста та магістра, активізації методики викладання з врахуванням особливостей психології мислення, діяльності та розвитку творчої особистості. Головне завдання при цьому і полягає в тому, щоб намітити основні шляхи вирішення означених вище проблем на прикладі спеціальних професійних дисциплін, які відіграють важливу роль в професійній підготовці майбутніх фахівців із спеціальністю 7.091902 "Механізація сільського господарства" [1; 2].

Перед тим як говорити про процес формування умінь до засвоєння нового матеріалу, потрібно розглянути деякі методологічні аспекти та психолого-педагогічну характеристику самого процесу засвоєння знань на основі сучасних досягнень педагогіки і психології.

З методологічної точки зору знання за своєю сутністю розглядаються у двох аспектах. Перший – це знання об'єктивні і їх в загальному розглядають як досвід, надбаний людством в процесі пізнання навколишнього світу і самих себе. Вони в найбільш систематизованому вигляді виражені в наукових працях, підручниках, посібниках, окультурному рослинному і тваринному світі, в спорудах, в машинах, обладнанні тощо. Другий аспект знань – це знання суб'єктивні, тобто знання як поняття, закони, теорії, уявлення, в яких відображений навколишній світ і які закріплені в пам'яті кожного суб'єкта зокрема. Іншими словами суб'єктивні знання – це відображення системи об'єктивних знань про навколишній світ і самого себе переломлені через призму сприймання, усвідомлення і осмислення кожним індивідом зокрема.

Як відомо, основна функція навчання полягає в передачі знань від викладача як носія суб'єктивної системи знань або від іншого джерела, що в найбільшому наближенні співпадає з об'єктивною системою знань і в засвоєнні їх студентами. Причому в процесі цієї передачі не повинно бути спотворень і водночас має бути забезпечена доступність і відповідна повнота. Процес навчання – це надзвичайно складне, багатогранне явище, сторони якого – 1) викладач, 2) студенти, 3) об'єкт вивчення – перебувають в певній взаємодії. Специфічність такої взаємодії полягає в тому, що перші дві сторони цієї системи в певній мірі взаємно активні, а третя дуже непростовідає свої таємниці, які треба пізнати. Знання про об'єкт вивчення внутрішньо адаптуються студентом, переробляються ним в залежності від його минулого досвіду і особливо, від особистісної активності, а також від рівня інтелектуального розвитку. Вони вибірково сприймаються студентом в залежності від його потребо-мотиваційної сфери і індивідуальних відмінностей психічної діяльності. Знання стають засвоєними тільки тоді, коли їх сприйняття, переробка і наступне застосування забезпечуються активною інтелектуальною діяльністю студентів [2].

Засвоєні знання – означає зробити їх "своїми", якими студент може розпоряджатися, тобто використовувати для набування на їх основі нових знань, вирішення навчальних та професійних завдань. Засвоєння особистістю знань, умінь

та навичок відбувається лише в ході її діяльності як реакція на зовнішній вплив об'єкта, що вивчається, і викладача.

Навчання може здійснюватися, по-перше, на рівні безумовних і умовних рефлексів як освоєння особистістю нових біологічно значущих властивостей речей і явищ навколишнього світу. І, по-друге, воно може здійснюватися і на когнітивному (пізнавальному) рівні з метою виявлення у речей та явищ нових якостей і властивостей, які мають значення для практичної діяльності людини. Основу навчання на пізнавальному рівні складає мисленева переробка інформації, що поступає із зовні, абстрагування і узагальнення властивостей об'єктів, пов'язаних з мовними позначеннями.

Для того щоб виникла діяльність навчання, необхідна відповідна ситуація незнання або невміння, усвідомлена мета усунути незнання, затруднення на шляху до мети (тобто протиріччя між усвідомленими цілями, завданнями, які прагне досягнути або вирішити студент, і тим рівнем знань, умінь та навичок, загального і спеціального розвитку, які він досяг на даний момент), а також джерело інформації. Засвоєння знань є, в першу чергу, засвоєння суспільного досвіду, який зафіксований у підручниках, посібниках тощо, і в найбільшій мірі відповідає об'єктивній системі знань. Як варіант можливе і безпосереднє добування знань і досвіду, але все таки домінуючу роль відіграє опосередковане пізнання.

Успішність засвоєння нових знань як розшифровки інформації і перекодування її для власних потреб залежить, від багатьох умов та факторів. Серед них можна назвати такі, як пізнавальна направленість особистості, попередні опорні знання, наявність і досконалість, володіння навчальними і пізнавальними вміннями та навичками, зовнішні умови тощо. Потрібно відмітити, що окрім прямої інформації, в значній мірі на цей процес буде впливати зміст "зашифрованої" інформації, а також методи і прийоми її подачі.

Процес засвоєння знань складається не тільки з перекодування їх. Мова йде про "особистісне" засвоєння, про вироблення своїх відношень, оцінок, поглядів до цього навчального матеріалу. Починаючи з початкового ознайомлення з ним і постійно співвідносячи його з власним минулим досвідом, студент шляхом перетворення і переосмислення нових знань повинен зробити їх своїм надбанням, тобто включити в свою систему суб'єктивних знань, вміти оперувати ними, самостійно добувати нові знання. Якщо його наявна суб'єктивна система знань була засвоєна із значними спотвореннями і входить в протиріччя з новою інформацією, то потрібно своєчасно діагностувати суть цього спотворення і як можна швидше його виправити. Інакше можливий випадок, коли це спотворення поглибитися і нова інформація буде сприйматися і засвоюватися із значними відхиленнями від об'єктивної системи знань.

Знання, які засвоює студент, повинні мати смисловою значимість для нього, служити досягненню якоїсь мети, задоволенню його особистої потреби. Якщо цього не буде, то в кращому випадку навчальний матеріал буде просто "зачений" на рівні короткочасної пам'яті.

Джерелом активності особистості є потреби, що породжують мотиви, які спонукають до дій певним чином і в певному напрямку. Завдання викладача і полягає в тому, щоб зробити особистісно значущими для потреби студентів ті об'єкти, які мають реальне значення для майбутньої професійної діяльності. Внаслідок тривалих систематичних дій в такому спрямуванні у студентів може зародитися потреба пізнавальної діяльності. Таким чином – потреба готуватися до майбутньої професійної діяльності може викликати нову, більш високу потребу. В процесі вирішення останньої студент буде прагнути не зупинитися на досягнутому. Таке цілеспрямоване навчання передбачає систематичну постановку перед студентами завдань навчальної діяльності, при вирішенні яких досконаліше засвоюються знання, успішно формуються вміння та навички.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суспільство, яке вже отримало назву суспільства знань, характеризуватиметься не тільки науково-інформаційними технологіями у виробництві, а й тим, що всі сфери життєдіяльності як на загальносуспільному, так і на індивідуальному рівні

базуватимуться на ефективному використанні знань та інформації. Наблизитись до такого рівня розвитку суспільства й ефективно функціонувати в ньому можна лише за умови, що здобуття знань упродовж життя і функціонування людини на основі знань в усіх сферах стане визначальною рисою способу життя людини. Це зумовлює особливу значущість формування самодостатньої особистості, розвинутої індивідуальності фахівця, й, зокрема, фахівця аграрно-технічного профілю. Фахівець має бути підготовлений до нової професійної ролі: він не може вже бути і уже не є абсолютним носієм знань про технології в аграрному секторі економіки; він повинен бути людиною, яка супроводжує процес реалізації технологічних процесів в різних галузях АПК, самопізнання і саморозвиток підлеглих йому кваліфікованих працівників.

Сьогодні не можна звести навчальний процес у ВНЗ лише до засвоєння студентом суми знань, а треба навчати його вчитися, застосовувати здобуті знання та інформацію.

Процес формування професійних умінь і навичок становить ядро всебічного розвитку особистості майбутнього фахівця і є передумовою результативного навчання обраному фаху. Для ефективного формування вмінь і навичок велике значення має те, як засвоїли студенти теоретичний матеріал і способи його застосування на практиці. Дослідження показують, що формування вмінь і навичок буває успішним, якщо студент добре усвідомлює теоретичний матеріал. Дуже важливою рисою вмінь, в тому числі й професійних, є те, що вони можуть створюватися не тільки на основі раніше засвоєних людиною способів здійснення дій, але й тих нових прийомів праці, якими володіє людина самостійно в процесі формування нових вмінь. Творча праця неможлива без загальних, загально виробничих і вузько-професійних вмінь, як складових частин професійних вмінь в цілому. Академік А.Д. Александров на основі аналізу ролі знань і вмінь у творчій праці людини прийшов до такого висновку, що вміння вище знань, бо вміння створює нове, а знання нічого не створює. Знання потрібне для роботи не саме по собі, а як основа вміння. Ця особливість дуже характерна для професійного навчання. Підкреслюючи виняткову роль вмінь у творчій діяльності людини, він справедливо вказує на їх залежність від знань – основи, на якій виникає кожне вміння [5, с.37].

Психологічні закономірності пізнавальних вмінь вивчалися Д.Н. Богоявленським, А.І. Дьомініним, Т.В. Кудряцевим, В.В. Чебишевою, Н.О. Менчинською, І.С. Якиманською [1; 5; 6; 8]. З аналізу результатів цих досліджень слід відмітити, що формування узагальнюючих пізнавальних вмінь проходить найбільш ефективно в проблемних ситуаціях, які стимулюють студентів до активних творчих пошуків, нових способів отримання знань, яких не вистачає.

Навчально-пізнавальні вміння – такі вміння, реалізація яких здійснюється з використанням відчуттєвих і понятійних пізнавальних дій, які опираються на раніше засвоєні вміння і навички [3].

Аналізуючи результати наукових доробок вчених та наших досліджень ми прийшли до висновку, що для успішного формування професійних вмінь та навичок на практичних заняттях з спеціальних технічних дисциплін необхідне використання комплексу наступних дидактичних умов: – дидактично обгрунтований відбір і структурування змісту навчального матеріалу: застосування модулів практичних занять, визначення структури і об'єму навчального матеріалу, необхідного для подачі студентам; – активізація навчальної діяльності через використання проблемних, виробничих завдань, обгрунтоване використання наочних посібників, використання наскрізних провідних понять; – формування навчально-пізнавальних вмінь: використання на заняттях завдань для формування даних вмінь; – врахування індивідуальних особливостей студентів: можливість кожного студента працювати самостійно, можливість викладачеві працювати з кожним студентом; – формування вмінь самоконтролю: застосування завдань самоконтролю під час самостійної роботи студентів.

Уміння як складні структурні утворення включають в себе: знання основ дії (понять, законів, принципів, причин-

но-наслідкових зв'язків тощо), способів виконання дій, їх змісту і послідовності; навичок виконання дій; елементів творчого досвіду (вирішення проблем, знаходження оригінальних способів виконання дій і т.п.). Особливість професійних умінь фахівця полягає в тому, що знання, навички, практичний досвід використовуються в реальних (динамічних, змінних) умовах виробничої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор є життєво важливою сферою матеріального виробництва, що характеризується специфічними умовами праці, наявністю різноманітних форм власності. Перспективи його розвитку у відповідності до вимог сучасної ринкової економіки залежать від технологічно, технічно та економічно грамотно підготовлених фахівців, здатних самостійно і творчо працювати. У зв'язку з цим перед педагогічною наукою стоїть завдання створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні таких типів технологій, форм і методів навчання, які б забезпечували інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь, навичок і на цій основі суттєво підвищували рівень самостійної творчої діяльності студентів, створювали умови для більш повного і ефективного використання інтелекту кожного, які сприяли б всебічному розвитку особистості. Особливо це стосується техніко-технологічної підготовки майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва під час вивчення спеціальних професійних дисциплін, що потребують оновлення їх змісту відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста та магістра, активізації методики викладання з врахуванням особливостей психології мислення, діяльності та розвитку творчої особистості. Головне завдання при цьому і полягає в тому, щоб намітити основні шляхи вирішення означених вище проблем на прикладі спеціальних професійних дисциплін, які відіграють важливу роль в професійній підготовці майбутніх фахівців із спеціальності 7.091902 "Механізація сільського господарства" [1; 2].

Засвоїти знання – означає зробити їх "своїми", якими студент може розпоряджатися, тобто використовувати для набування на їх основі нових знань, вирішення навчальних та професійних завдань. Засвоєння особистістю знань, умінь та навичок відбувається лише в ході її діяльності як реакція на зовнішній вплив об'єкта, що вивчається, і викладача.

Навчання може здійснюватися, по-перше, на рівні безумовних і умовних рефлексів як освоєння особистістю нових біологічно значущих властивостей речей і явищ навколишнього світу. І, по-друге, воно може здійснюватися і на когнітивному (пізнавальному) рівні з метою виявлення у речей та явищ нових якостей і властивостей, які мають значення для практичної діяльності людини. Основу навчання на пізнавальному рівні складає мисленева переробка інформації, що поступає із зовні, абстрагування і узагальнення властивостей об'єктів, пов'язаних з мовними позначеннями.

Для того щоб виникла діяльність навчання, необхідна відповідна ситуація незнання або невміння, усвідомлена мета усунути незнання, затруднення на шляху до мети (тобто протиріччя між усвідомленими цілями, завданнями, які прагне досягнути або вирішити студент, і тим рівнем знань, умінь та навичок, загального і спеціального розвитку, які він досяг на даний момент), а також джерело інформації. Засвоєння знань є, в першу чергу, засвоєння суспільного досвіду, який зафіксований у підручниках, посібниках тощо, і в найбільшій мірі відповідає об'єктивній системі знань. Як варіант можливе і безпосереднє добування знань і досвіду, але все таки домінуючу роль відіграє опосередковане пізнання.

Інформація про суттєві ознаки явищ, що вивчаються, процесів, закономірностей для засвоєння студентами повинна бути розшифрована і перекодована ними на основі раніше засвоєного матеріалу з врахуванням особистою досвіду. Для цього студентам необхідно провести аналіз і синтез нового матеріалу, виявити внутрішні зв'язки між раніше вивченими поняттями, явищами та новими. Іншими словами можна сказати, що нова інформація повинна інте-

груватися із суб'єктивною системою знань конкретною студента, стати її органічною складовою частиною.

Процес засвоєння знань складається не тільки з перекодування їх. Мова йде про "особистісне" засвоєння, про вироблення своїх відношень, оцінок, поглядів до цього навчального матеріалу. Починаючи з початкового ознайомлення з ним і постійно співвідносячи його з власним минулим досвідом, студент шляхом перетворення і переосмислення нових знань повинен зробити їх своїм надбанням, тобто включити в свою систему суб'єктивних знань, вміти оперувати ними, самостійно добувати нові знання. Якщо його наявна суб'єктивна система знань була засвоєна із значними спотвореннями і входить в протиріччя з новою інформацією, то потрібно своєчасно діагностувати суть цього спотворення і як можна швидше його виправити. Інакше можливий випадок, коли це спотворення поглибиться і нова інформація буде сприйматись і засвоюватись із значними відхиленнями від об'єктивної системи знань.

Знання, які засвоює студент, повинні мати смислову значимість для нього, служити досягненню якоїсь мети, задоволенню його особистої потреби. Якщо цього не буде, то в кращому випадку навчальний матеріал буде просто "завчений" на рівні короткочасної пам'яті.

Джерелом активності особистості є потреби, що породжують мотиви, які спонукають до дій певним чином і в певному напрямку. Завдання викладача і полягає в тому, щоб зробити особистісно значущими для потреби студентів ті об'єкти, які мають реальне значення для майбутньої професійної діяльності. Внаслідок тривалих систематичних дій в такому спрямуванні у студентів може зародитися потреба пізнавальної діяльності. Таким чином – потреба готуватися до майбутньої професійної діяльності може викликати нову, більш високу потребу. В процесі вирішення останньої студент буде прагнути не зупинитися на досягнутому. Таке цілеспрямоване навчання передбачає систематичну постановку перед студентами завдань навчальної діяльності, при вирішенні яких досконаліше засвоюються знання, уміння та навички.

Кожний акт засвоєння тих або інших знань, – відзначає в своїх працях С.Л. Рубінштейн [4], – передбачає своєю внутрішньою умовою відповідну "просунутість" мислення, що необхідне для їх засвоєння, і в свою чергу веде до створення нових внутрішніх умов для засвоєння подальших знань. В процесі засвоєння деякої елементарної системи знань, яка включає в себе певний об'єктивний бік відповідного предмета, у людини формується логічний тип мислення. Цей останній є необхідною внутрішньою передумовою для засвоєння системи знань більш високого порядку.

Інтелект студента, змінюючись в процесі розвитку, вимагає відповідних форм і методів зовнішніх педагогічних впливів, які будуть адекватні для даного конкретного студента і будуть забезпечувати відповідність між об'єктивною і суб'єктивною системами знань. Разом з тим однакові зовнішні умови будуть створювати у кожного індивіда свої, притаманні його особистості внутрішні особливості.

Навчальну діяльність, спрямовану на оволодіння певною професією, ми називаємо навчально-професійною діяльністю. Таким чином, навчально-професійна діяльність студентів має носити розвиваючий характер. Це значить, що в ході навчально-професійної діяльності йде процес формування знань, умінь та навичок, розвиваються професійні відчуття, пам'ять, уявлення, уява, мислення і тим самим створюються внутрішні умови для ефективного протікання самої навчально-професійної діяльності. Успішність навчально-професійної діяльності залежить від поставлених особистістю цілей і мотивів спонукання до цієї діяльності, від наявних потреб, інтересів, цінностей, від усвідомлення відповідальності, обов'язку.

Разом з тим слід відмітити, що будь-які педагогічні дії впливають не самі по собі, а через організацію навчальної діяльності, основу якої складають психічні процеси. Зовнішні причини діють на людину тільки через внутрішні умови. Цей важливий методологічний принцип сформульований у відношенні взаємозв'язку педагогіки і психології С.Л. Рубінштейном [5], означає, що будь-які педагогічні

дії можуть бути ефективними тільки тоді, коли вони погоджуються з внутрішніми умовами, тобто законами психічної діяльності, на які направлені ці зовнішні дії.

Навчально-професійна діяльність, як і будь-яка інша усвідомлена діяльність, повинна мати потребу, мотив, мету, предмет, умови, результат. В ході цієї діяльності функціонує психіка, яка забезпечує спонукальну, орієнтуючу, регулюючу і контролюючу основу діяльності.

Елементом структури навчально-професійної діяльності є дія, тобто процес, який підпорядкований свідомо поставленій меті. Звичайно, діяльність здійснюється деякою сукупністю дій, що підлягають частковим цілям і можуть виділятися для досягнення загальної мети. Кожна навчально-професійна (пізнавальна) дія складається із взаємопов'язаних між собою спонукальної, антиципуючої, виконавської і оціночної ланок. Спонукальна ланка, як підкреслює І.А. Невський [3], пов'язана з мотивацією, антиципуюча з метою, виконавська з шляхами і способами дії, а оціночна – з досягнутим результатом дії.

Пізнавальна навчально-професійна діяльність є складним психічним процесом, в якому приймають участь фактори, які спонукають і формують готовність до дії, засоби і способи взаємодії суб'єкта з об'єктом дії, а також систематичний контроль і оцінку проміжних і кінцевих результатів об'єктивних знань та відповідності їх до об'єктивних.

Весь процес навчально-професійної дії для засвоєння нових знань можна умовно розділити на два етапи: підготовчий, куди входять спонукальний та антиципуючий підетапи, і динамічний з виконавчим і оціночними підетапами.

У процесі підготовчого етапу на студента діють зовнішні і внутрішні фактори повідомлення і завдання викладача, зовнішня обстановка, в якій буде відбуватися навчальна дія, психолого-фізіологічний стан організму студента – працездатний або втомлений, наявність опорних знань, умінь та навичок, минулий досвід тощо. В підготовчому етапі приймають участь і відіграють значну роль психічні пізнавальні процеси (сприймання, пам'ять, мислення, увага тощо), а також потреба-мотиваційна і емоційно-вольова сфери (потреби, бажання, інтереси, почуття, емоції, воля, відношення індивіда до навчальної діяльності та його нахили).

Сукупність всіх пізнавальних процесів та психічних і емоційно-вольових якостей студента, які приймають участь в цій навчальній дії, створюють внутрішні особливості особистості студента, через які відбиваються зовнішні педагогічні впливи. Від якості цієї психологічної призми залежить здатність студента оцінити сигнальний характер впливаючих факторів, їх зміст, значимість, а відповідно і оцінити зміст майбутньої реакції на них, збудити потреби, інтерес і бажання діяти.

В результаті аналізу і оцінки впливаючих факторів формується внутрішнє психологічне обґрунтування дії (мотив), що дозволяє її подальше розгортання. Особливості сформованої спонукальної ланки дії відображаються на всіх наступних її ланках, на дії в цілому. Під впливом спонукальної ланки формується готовність до її виконання – антиципуюча ланка. Сюди входять установки, що лежать в основі умінь оперувати і предметами, об'єктами, мобілізація засобів і способів виконання даної дії опорних знань, умінь та навичок, орієнтовне уявлення про проміжні і кінцеві результати. Завершається формування антиципуючого підетапу усвідомлення мети, шляхів і способів її досягнення.

Підготовчий етап, який складається з нерозривно пов'язаних між собою спонукального і антиципуючого підетапів, закінчується формуванням установки до дії, тобто мобілізацією всіх необхідних і наявних пізнавальних, психічних і особистісних якостей студента.

Динамічний етап, який включає в себе виконавчий і оціночний підетапи пізнавальної дії, складається із взаємодії мобілізованих засобів і способів взаємодії з об'єктом, контроль і оцінку проміжних і кінцевих результатів, які закладені

в антиципуючій ланці. Якщо в будь-яких елементах процесуальної ланки виникають відхилення від заданої програми, то розвивається зворотній коригуючий зв'язок, за допомогою якого у виконавську ланку вносяться необхідні зміни.

Загальна оцінка процесу виконання дії включає в себе раціональний і емоційний компоненти і завершується виробленням відношення до неї і її результатам в цілому. На цій основі формується оцінка значущості спонукаючих факторів, повноцінності, адекватності всіх ланок і частин дії.

На основі структури, функціональних особливостей першої ланки діяльності можна зробити й висновок, що підготовка студентів до засвоєння нових знань повинна включати систему методів і прийомів педагогічного впливу, які б актуалізували у студентів відповідні опорні знання, уміння та навички, мобілізували б психічні пізнавальні процеси та емоційно-вольову сферу (увага, сприймання, пам'ять, мислення, стеничні емоції та почуття, воля тощо), викликали б потребу, інтерес, бажання вивчати матеріал спеціальної дисципліни (потреба-мотиваційна сфера) та створили б установку діяти для досягнення мети. Сюди також входить підтримання на необхідному рівні зовнішніх і внутрішніх умов, що сприяють високій працездатності студентів при виконанні цієї діяльності.

Висновки. Узагальнюючи дані психологічних і педагогічних досліджень, ми прийшли до висновку, що на успішне формування у студентів загальних, загальнотрудових, а відповідно і професійних вмінь і навичок з використанням модульно-тьюторсько-рейтингової системи навчання впливають наступні умови і фактори: підбір, структурування змісту і дозування завдань; наявність у студентів необхідних знань; активний характер навчальної діяльності; зацікавленість студентів у досягненні успіху, розуміння ними потреб та доцільності формування професійних вмінь та навичок; організація самостійної роботи студентів; своєчасний, об'єктивний контроль і самоконтроль, об'єктивність визначення ступеня і рівня сформованості вмінь, навичок; вікові та індивідуальні особливості студентів [1; 2; 3; 4; 5; 6; 8].

Список використаних джерел:

1. Атанов Г.А., Эфрос Т.И. Система умений в обучении. – Донецк: ДонГУ, 1997. – С. 100-111. – 218 с.
2. Волошин М.М. Основы теории та методики навчання технічних дисциплін у вищому закладі освіти аграрно-технічного профілю: Монографія / За ред. А.І.Дьоміна, В.В.Козирського. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 336 с.
3. Мілерян С.О. Загальнотрудові політехнічні вміння та їх формування в учнів. – К.: Знання, 1970. – 47 с.
4. Милерян Е.А. Психология формирования общетрудовых политехнических умений. – М.: Педагогика, 1973. – 299 с.
5. Невский И.А. Теоретическое моделирование как метод конкретных педагогических исследований // Вопросы методологии и методики конкретных педагогических исследований. – М.: НИИ общей педагогики АПН СССР, 1972. – Вып. 9. – 524 с.
6. Новиков А.М. Процесс и методика формирования трудовых умений. – М.: Высшая школа, 1986. – 288 с.
7. Рубинштейн С.Л. Принципы и пути развития психологии. М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 354 с.
8. Якиманская И.С. Формирование интеллектуальных умений и навыков в процессе производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1979. – 208 с.

In the article attention on features of preparation of the students to grasp of new knowledges by activation, requirements-motiv and emotional-strong-willed lines of business for want of shaping comprehensive skills.

Key words: educational-cognitive abilities, rating system of studies, society of knowledge's, educational activity.

Отримано: 4.09.2009